

Avdelning
Juridiska avdelningen
Handläggare
Stefan Axelsson
08-563 088 39
Stefan.axelsson@uka.se

Datum
2018-09-06

Reg.nr
31-00056-17

Uppsala universitet
Rektor
Box 256
751 05 Uppsala

Anmälan mot Uppsala universitet angående studentinflytande vid beredning av kursplan m.m.

Beslutet i korthet: I en anmälan till UKÄ har Uppsala teknolog- och naturvetarkår (studentkåren) anmält Uppsala universitet. Studentkåren har klagat bl.a. på att universitet när det gäller revideringen av en kursplan har brutit mot högskolelagens och högskoleförordningens regler om studentrepresentation och mot den allmänna principen om att kursplaner ska vara beslutade i god tid. Av universitetets yttrande framgår att ett förslag till revidering av kursplanen har tagits fram av en grupp bestående av några programansvariga samt representanter för matematiska institutionen. Enligt universitet var det inte fråga om någon av ett beslutsorgan tillsatt arbetsgrupp utan det var mer att betrakta som en ad hoc grupp som kom till för att försöka komma fram till en lösning gällande kursplanen. Mot bakgrund av vad som föreskrivs i högskolelagen samt uttalandena i förarbetena om att rätten till representation gäller all beredning som har betydelse för utbildningen, anser UKÄ att studenterna måste anses ha haft rätt att delta även i denna tillfälliga grupps arbete. Eftersom studenterna inte fått möjlighet till detta riktar UKÄ kritik mot universitetet för att det inte har följt högskolelagens regler om studentinflytande vid revideringen av den aktuella kursplanen. UKÄ kritiserar vidare universitetet för att det beträffande kursen inte heller har följt sina egna riktlinjer vad gäller att kursplaner ska vara fastställda i god tid före sista ansökningsdatum. Av utredningen framgår att revideringen av kursplanen beslutades i slutet av augusti 2016 och att den började tillämpas omgående vid terminsstarten hösten 2016.

Anmälan

Uppsala teknolog- och naturvetarkår (studentkåren) har anmält Uppsala universitet till Universitetskanslersämbetet (UKÄ) och uppgett bl.a. följande. Universitetet har brutit mot allmänna principer om högskolans styrning på ett sätt som äventyrar grundläggande bestämmelser i högskolelagen. Studentkåren anser att universitetet har brutit mot högskolelagens (1992:1434) och högskoleförordningens (1993:100) regler om studentrepresentation och mot den allmänna principen att kursplaner ska vara beslutade i god tid före kursstart. Universitetet har inte heller följt högskolans egna regler för hur kursplaner ska beslutas och hur många omexaminationstillfällen som ska ges. Utöver det så har universitetet, när problemen har påtalats, inte velat agera aktivt.

I anmälan anges vidare bl.a. följande.

I flera år har teknisk-naturvetenskapliga fakulteten varit oense gällande en stor samläsningskurs i Envariabelanalys som ges vid matematiska institutionen. För ungefär två år sedan tillsattes en arbetsgrupp som skulle ta fram en ny kursplan där man främst ville ändra examinationssättet på kursen. Det förslag som lades fram godkändes inte och det tillsattes senare en ny arbetsgrupp som skulle ta fram ännu ett nytt förslag på kursplan. Den nya arbetsgruppen saknade studentrepresentanter och studentkåren vid fakulteten blev varken informerad om dess existens eller erbjudna att tillsätta en representant i gruppen. Som vi förstått tillsattes arbetsgruppen på ett möte med Samordningskommittén för tekniska utbildningar, men det finns ingen studentrepresentant som kan ta sig till minne av det och eftersom organet inte för protokoll är det svårt att lista ut när det var.

Studentkåren fick ett mejl i mitten av juni 2016 från en programansvarig som upplyste dem om att ett beslut gällande ny kursplan för Envariabelanalys höll på att tas per capsulam på programrådsnivå. Eftersom ingen studentrepresentant hade varit med och tagit fram förslaget hade studentkåren ingen aning om detta beslut. Då beslut om den nya kursplanen inte bifölls på alla programråd gick den vidare till Tekniska utbildningsnämnden i enlighet med fakultetens arbetsordning. Där sitter studiebevakare med. På sammanträdet för nämnden den 23 augusti 2016 lyfte studiebevakarna sitt missnöje med att ingen student hade varit med och förberett det nya förslaget på kursplan. Svaret var att de helt enkelt glömt att ha med en student i arbetsgruppen. Studiebevakarna blev nedröstade och kursplanen godkändes, vilket de fann sig i till en början då de ändå tänkte att det var lång tid kvar innan beslutet skulle påverka kursen och de hade tid att förankra det hos studenterna. Men när de insåg att matematiska institutionen började använda den nya kursplanen redan veckan efter sammanträdet när läsåret började frågade de varför det var så. Svaret de fick var ungefär ”antingen börjar vi använda den nya kursplanen nu på en gång eller så väntar vi till nästa läsår”, vilket inte är tillräcklig motivering för att bryta mot universitetets regler.

Universitetet har inte schemalagt tillräckligt många tillfällen för examination i enlighet med den tidigare kursplanen. Detta verkar dock ha ordnat upp sig nu, men det är bedrövligt att studenterna ska behöva påminna en institution om och om igen att följa universitetets regler.

Institutionen har också sagt att studenterna ”ska” skriva den större tentamen på 8 högskolepoäng om studenterna inte klarat någon av tidigare deltentamina. Det bryter mot arbetsvillkoren eftersom studenterna har rätt att tentera på det tidiga sättet vid åtminstone tre tillfällen till. Detta har dock rättats till nu, men det är fortfarande väldigt klantigt och många studenter tror nog att det är på det sättet eftersom det tog ett tag att ändra informationen universitetet gått ut med.

Till anmälan har studentkåren bifogat e-postkorrespondens mellan studentkåren och universitetet, *Riktlinjer avseende studenternas arbetsvillkor vid Uppsala universitet* och protokoll från möte i Tekniska utbildningsnämnden den 23 augusti 2016.

Utredning

UKÄ har remitterat ärendet till rektor för Uppsala universitet och anmodat universitetet att yttra sig över anmälan och särskilt om hur studentinflytandet ser ut vid fakulteten vad gäller fastställande av kursplaner, framför allt vad gäller kursplanen för kursen Envariabelanalys (1MA013). UKÄ har också anmodat universitetet att yttra sig över hur implementeringen av den nya kursplanen för nämnda kurs har gått till. Vidare har UKÄ bett att även få dels de eventuella styrdokument som reglerar studentinflytande samt fastställande och implementering av nya kursplaner vid teknisk-naturvetenskapliga fakulteten, dels den aktuella kursplanen.

Uppsala universitets yttrande

Uppsala universitet har i ett yttrande anfört bl.a. följande. Studentinflytandet regleras i fakultetens arbetsordning. I denna framgår att tre av ledamöterna i områdesnämnden, tillika fakultetsnämnden, är studenter. Dessutom ingår två doktorander i nämnden. Fakultetsnämnden har två underorgan, den tekniska utbildningsnämnden (TUN) samt den naturvetenskapliga utbildningsnämnden (NUN) som på delegation från fakultetsnämnden hanterar utbildningsfrågor. I vardera utbildningsnämnd är studenterna representerade av fem studenter med tre suppleanter. Som underorgan till utbildningsnämnderna finns ett programråd per utbildningsprogram. I dessa programråd finns två eller tre studentrepresentanter, två i programråd för treåriga och tvååriga utbildningsprogram och tre i femåriga utbildningsprogram, som har lite större programråd. Dessutom finns samordningskommittéer som inte är beslutande organ utan ett forum för information och diskussion. Även i dessa har studenterna tre representanter.

Fastställande av nya kursplaner är enligt fakultetens delegationsordning delegerat från fakultetsnämnden till respektive utbildningsnämnd. Förslagen bereds alltid i programråden inför beslut i respektive utbildningsnämnd. Revision av befintlig kursplan beslutas i respektive programråd. Revision av kursplaner tillhörande kurser som läses av flera program är delegerat till utbildningsledare att fatta beslut om i de fall programråden efter beredningen är överens. Om så icke är fallet lyfts beslutet till respektive utbildningsnämnd.

Den nu aktuella kursen Envariabelanalys läses vid ett stort antal program bl.a. samtliga civilingenjörsprogram. Formerna för examinationen på denna kurs har varit

under diskussion under en längre tid. I cirka två års tid har frågan i olika omgångar behandlats i programråden utan att enighet har kunnat uppnås. Frågan diskuterades i samordningskommittén för tekniska utbildningar den 3 maj 2016 utan att någon enighet kunde uppnås. Vid detta möte var många programansvariga samt även några studentrepresentanter närvarande. Efter detta träffades några programansvariga samt representanter för matematiska institutionen för att försöka finna en kompromiss. Detta var ingen av något beslutsorgan tillsatt arbetsgrupp utan är mer att betrakta som en ad hoc grupp för att om möjligt komma till en lösning. Den kompromisslösning som kom fram av detta låg mycket nära ett förslag som en tidigare arbetsgrupp tillsatt den 24 februari 2015, vilken även innehöll en studentrepresentant, kommit fram till och som diskuterades i vissa programråd men som aldrig genomfördes.

Kompromissförslaget gick ut för beredning till samtliga programråd. Eftersom detta skedde i slutet av våren 2016 hade programråden redan haft sitt sista möte för terminen så programråden behandlade förslaget per capsulam via mejl med gott deltagande från studentrepresentanterna. Inte heller nu blev programråden eniga så frågan lyftes till den tekniska utbildningsnämnden (TUN) som hade kursplanen på agendan vid sitt möte den 23 augusti 2016. TUN beslutade då att revidera kursplanen vad gäller examinationsformerna. Vid mötet var tre studenter med rösträtt närvarande. TUN:s beslut var enhälligt. Beskrivningen i anmälan att studenterna blev nedröstade är missvisande. Eftersom ingen begärde votering genomfördes aldrig någon omröstning och ingen av ledamöterna har heller reserverat sig mot beslutet. Det kan inte heller ha kommit som någon överraskning att beslutet skulle gälla fr.o.m. höstterminen 2016, även om det normala är att revidering av kursplaner beslutas under våren, eftersom det redan i kallelsen stod att punkten gällde revidering av kursplan läsåret 2016/2017.

Examination enligt den nya ordningen infördes för dem som registrerades på kursen fr.o.m. höstterminen 2016. För de som varit registrerade tidigare på kursen gäller den gamla ordningen vid eventuellt behov av omprov. Enligt *Riktlinjer för studenternas arbetsvillkor på grundnivå och avancerad nivå vid Uppsala universitet* gäller att för kurser som upphört eller genomgått större förändringar ska minst tre examinationstillfällen ges under en tidsperiod som bör omfatta minst tre terminer. Detta kommer att tillämpas för studenter med en tidigare registrering på kursen och som är i behov av omprov. Det var i ett skede en diskussion huruvida omtentamen i augusti 2016 skulle räknas som ett av dessa tre stipulerade examinationstillfällen, men så är inte fallet.

Till sitt yttrande har Uppsala universitet bifogat *Arbetsordning för teknisk-naturvetenskapliga vetenskapsområdet fr.o.m. den 1 januari 2017* fastställd den 29 november 2016 (TEKNAT 2014/213), Områdesnämndens/fakultetsnämndens delegationer beslutad den 3 december 2014 (TEKNAT 2014/213) och Kursplan för Envariabelanalys reviderad den 23 augusti 2016.

Studentkårens svar på Uppsala universitets yttrande

Studentkåren har i svar på Uppsala universitets yttrande anfört bl.a. följande. Det spelar ingen roll om en grupp tillsätts av ett beslutsfattande organ eller är en så kallad "ad hoc" grupp som universitetet kallar det. Det rör sig om ett beredande organ som har tydlig betydelse för studenternas utbildning och där ska studenter vara representerade. Berörd studentkår bör ges tillfälle att utse representant till beredandet. Så har inte skett. Att försvara det med att förslaget var likt ett tidigare är inte en tillräckligt bra motivering till att inte bjuda in studenter till beredandet. Det finns säkerligen en anledning till att förslaget inte gick igenom år 2015 och hade studenter fått vara med och influerat beredandet kanske det nya förslaget hade sett annorlunda ut.

Att det inte kunde komma som en överraskning att beslutet skulle gälla direkt 2016/2017 är inte relevant, implementeringen strider fortfarande mot studenternas arbetsvillkor, som säger att kursplan för kurs ska finnas i god tid innan sista ansökningsdatum. Därutöver kommer kallelsen till Tekniska utbildningsnämnden ut en vecka innan sammanträdet, vilket är väldigt nära kursstart. Enligt studenternas arbetsvillkor ska ett översiktligt schema med bland annat förläggning av examinationsmoment finnas senast fem veckor före kursstart. Eftersom revidering av kursplan skedde så pass sent har fakulteten även brutit mot denna regel.

Studentkåren håller med om att påståendet att kåren blev nedröstad är något missvisande.

Ärendet har dock fortfarande beretts och implementerats på ett felaktigt sätt och huruvida studentkåren godkände det slutgiltiga förslaget på ett möte har inget med saken att göra. Kärnan i kritiken ligger kring beredningen och implementeringen av beslutet och inte i beslutsfattandet i sig.

Det är talande att fakulteten överhuvudtaget inte bemöter kritiken att de till en början inte velat boka in tillräckligt många extra tentamenstillfällen på det gamla examinationssättet, utan velat göra det "vid behov". Studentkåren fick dock upplysa fakulteten om att det tentamenstillfället som skedde i augusti 2016 inte kan gälla som ett tredje examinationstillfälle då det skedde innan beslut om ny kursplan togs.

Universitetskanslersämbetets bedömning

UKÄ har bl.a. till uppgift att utöva tillsyn över universitet och högskolor. Ett syfte med tillsynen är att värna om enskilda individers rättigheter genom att kontrollera att universitet och högskolor följer de lagar och förordningar som gäller för verksamheten.

*Studentinflytande vid beredning av revidering av kursplan för kursen
Envariabelanalys*

Kvalitetsarbetet är en gemensam angelägenhet för högskolornas personal och studenterna. Studenterna ska ha rätt att utöva inflytande över utbildningen vid högskolorna. Högskolorna ska verka för att studenterna tar en aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen (se 1 kap. 4 och 4 a §§ högskolelagen, SFS 1992:1434).

I 2 kap. 7 § högskolelagen anges vidare bl.a. att studenterna har rätt att vara representerade när beslut fattas eller beredning sker som har betydelse för utbildningen eller studenternas situation.

I 2 kap. 14 § högskoleförordningen (1993:100) föreskrivs följande.

I 2 kap. 7 § högskolelagen (1992:1434) finns det en bestämmelse om studenternas rätt till representation när beslut fattas eller beredning sker.

Om beslut ska fattas eller beredning ska genomföras av en enda person, ska information lämnas till och samråd ske med en studentrepresentant i god tid före beslutet eller slutförandet av beredningen.

Om beslut ska fattas av en grupp av personer enligt 2 kap. 6 § andra stycket högskolelagen, har studenterna rätt att vara representerade med minst tre ledamöter. Antalet studentrepresentanter i en sådan grupp får dock vara färre om det finns särskilda skäl med hänsyn till det totala antalet ledamöter i gruppen.

I övrigt beslutar en högskola själv om sådan rätt till representation för studenterna som avses i första stycket.

I förarbetena till 2 kap. 7 § högskolelagen anges bl.a. följande. Rätten till representation gäller alla beslut och all beredning som har betydelse för utbildningen eller studenternas situation. Det kan handla om en grupp av personer som fattar beslut eller deltar i beredning eller om beslutsfattande eller beredning av en enda person (se prop. 2009/10:149, sid. 39 och 109 f.).

Av teknisk-naturvetenskapliga fakultetens dokument Områdesnämndens/fakultetsnämndens delegationer (TEKNAT 2014/213) framgår följande. Kursplan för ny kurs beslutas av utbildningsnämnd. Revision av kursplan som inte gäller en fristående kurs beslutas av respektive programråd. Revision av kursplaner för programgemensamma kurser ”i de fall programråden är överens” beslutas av utbildningsledare ”efter förslag från programråd”. Någon regel om vilket organ som ska besluta om revideringen när programråden inte är överens finns inte, men det följer av beslutad delegation att överordnat organ i så fall ska fatta beslutet, dvs. utbildningsnämnden.

Den aktuella revideringen av kursplanen har gällt en programgemensam kurs och kunde därför inte beslutas av programråd. Det var i stället utbildningsledare eller utbildningsnämnd som skulle fatta beslutet. Tekniska utbildningsnämnden fastställde

revideringen i beslut den 23 augusti 2016. Förslaget till beslut skulle dock, enligt delegationsordningen, komma från programråd och därmed skulle beredning ske i programråd. Uppsala universitet har i sitt yttrande till UKÄ uppgett att ett förslag gick ut för beredning till samtliga programråd via e-post. Denna del av beredningen får anses ha skett i enlighet med reglerna om studentinflytande, eftersom studenterna är representerade i programråden. Det framgår emellertid av universitetets yttrande att förslaget tagits fram av en grupp bestående av ”några programansvariga samt representanter för matematiska institutionen”. Mot bakgrund av uttalandena i förarbetena om att rätten till representation gäller all beredning som har betydelse för utbildningen, måste studenterna anses ha haft rätt att delta även i denna grupps arbete. Studentkåren har anfört att den inte erbjudits att tillsätta en representant i gruppen. Uppsala universitet har inte invänt mot detta. Universitetet förtjänar därför kritik för att det inte har följt högskolelagens regler om studentinflytande.

Implementering av kursplanen för kursen Envariabelanalys

Enligt 6 kap. 3 § högskoleförordningen ska lärosätet se till att den som avser att påbörja en utbildning har tillgång till den information om utbildningen som behövs. Regler i kurs- och utbildningsplaner syftar bland annat till att informera om vad som gäller för en kurs respektive ett program. Av 6 kap. 15 § högskoleförordningen framgår bl.a. att formerna för bedömning av studenternas prestationer ska anges i kursplanen. Kursplaner är föreskrifter vilket innebär att de gäller generellt och är bindande. Utgångspunkten är därför och då det även av rättssäkerhetsskäl är viktigt att förutsättningarna för kursen är klara för studenterna innan kursen börjar, att kursplaner ska beslutas och finnas tillgängliga i god tid innan utbildningen startar. Några nationella regler för när kursplanerna ska vara beslutade och tillgängliga för studenterna finns dock inte.

UKÄ vill i sammanhanget informera om att ämbetet i en tillsynspromemoria som beslutades den 5 juni 2018 redogjort för sitt ställningstagande angående bedömningen av när kurs- och utbildningsplaner bör vara fastställda och tillgängliga för studenterna (Reg. nr 32-00481-17). Under bedömningen i promemorian har UKÄ anfört följande.

”UKÄ konstaterar att en stor majoritet av remissinstanserna anser att kursplaner för fristående kurser samt utbildningsplaner för program bör vara fastställda och tillgängliga för studenterna senast den dag som den fristående kursen eller programmet öppnar för anmälan. UKÄ delar denna uppfattning och menar att detta är en viktig rättssäkerhetsfråga för studenterna, särskilt vad gäller den särskilda behörigheten och urvalsreglerna till utbildningen, men även för att studenterna ska få kunskap om innehållet i den utbildning de anmäler sig till. UKÄ gör därför bedömningen att kursplaner för fristående kurser och utbildningsplaner för program bör vara fastställda och tillgängliga för studenterna senast den dag som den fristående kursen eller programmet öppnar för anmälan.

Vad gäller kurser som ingår i ett program har några remissinstanser påpekat att utbildningsprogram ofta sträcker sig över flera år och att det därför i vissa situationer kan finnas behov av att revidera kursplanen för de kurser som ingår i programmet. Vissa remissinstanser har egna riktlinjer om att kursplaner för kurser inom program ska vara fastställda senast två månader innan kursstart, en synpunkt som även framförts av *Myndigheten för tillgängliga medier*. UKÄ anser att viss flexibilitet bör kunna medges vad gäller t.ex. kursinnehåll och kurslitteratur för kurser inom program, om det av kvalitetsskäl konstateras ett behov av revidering av kursen. UKÄ anser mot denna bakgrund att det bör vara möjligt att fastställa revideringar av detta slag senast åtta veckor innan kursstart. Även beträffande kurser inom ett program kan det dock vara aktuellt att beakta de rättssäkerhetsaspekter som gör sig gällande i frågor om behörighet och urval till kurserna. Detta talar för att revideringar av kursplanernas föreskrifter i sådana frågor kan behöva fastställas och göras tillgängliga för studenterna tidigare än åtta veckor innan kursstart. Vad som då kan anses som en lämplig tidpunkt beror bland annat på när på året kursen startar, varför frågan om god tid innan kursstart får avgöras från fall till fall.

Uppsala universitet har fastställt egna riktlinjer när det gäller kursplaners fastställande. I Riktlinjer avseende studenternas arbetsvillkor vid Uppsala universitet anges bl.a. följande.

”3.1 Utbildningsplan för program och kursplan för kurs ska finnas i god tid före sista ansökningsdatum avseende respektive program eller kurs. För uppgift om litteratur gäller vad som sägs i 3.2 nedan.

3.2 Ett översiktligt schema med uppgifter om förläggning av obligatorisk undervisning, examinerande moment och omtentamen samt en förteckning av den huvudsakliga litteraturen ska finnas senast fem veckor före kursstart. Ett definitivt schema ska meddelas senast en vecka före kursstart. I de fall en viss kurs omfattar en termin eller mera ska dessa krav på framförhållning avse delkurs eller, om sådana inte finns, viss angiven tidsperiod av kurs.”

Enligt anmälan beslutades den reviderade kursplanen för kursen Envariabelanalys en vecka innan kursstart hösten 2016. I ett till anmälan bifogat e-postmeddelande, daterat den 13 september 2016, från en företrädare för studentkåren till universitetet anges beträffande kursen Envariabelanalys bl.a. följande.

”Eftersom det bland annat framgår i Riktlinjer för studenternas arbetsvillkor att kursplaner ska vara beslutade i god tid före sista ansökningsdatum (3.1) så antog vi att den nya kursplanen inte skulle kunna börja gälla förrän våren 2017. Det är därför med stor besvikelse som vi ser att den nya kursplanen redan har börjat tillämpas.”

Universitetet har, vilket också framgår av protokoll från nämndens möte, anfört att beslut att revidera kursplanen vad gäller examinationsformerna fattades vid Tekniska utbildningsnämndens möte den 23 augusti 2016. Universitetet har vidare förklarat att examination enligt den nya ordningen infördes för dem som registrerades på kursen fr.o.m. höstterminen 2016 och att den gamla ordningen alltså gäller vid eventuellt behov av omprov för de som varit registrerade tidigare.

Som framgår ovan av universitetets egna riktlinjer (punkt 3.1) ska kursplaner vara fastställda i god tid före sista ansökningsdatum avseende program eller kurs. När det gäller kursen Envariabelanalys framgår av utredningen att universitetet inte har följt sina riktlinjer i denna del eftersom revideringen av kursplanen har fastställts genom ett beslut av Tekniska utbildningsnämnden vid ett möte en mycket kort tid före terminsstarten (den 23 augusti 2016) och då den reviderade kursplanen började tillämpas omgående vid terminsstarten. Kursplanen har således inte fastställts i god tid. Universitetet kan inte undgå kritik för detta. UKÄ förutsätter att universitetet vidtar de åtgärder som kan behövas för att kursplaner framöver kan fastställas i god tid.

Övrigt

Vad som i övrigt har förekommit i ärendet föranleder inte något uttalande från UKÄ.

Med den kritik som framgår ovan avslutas ärendet. UKÄ beklagar att beslut i ärendet har dröjt.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Anders Söderholm efter föredragning av verksjuristen Stefan Axelsson i närvaro av chefsjuristen Christian Sjöstrand och utredaren Agnes Ers.

Anders Söderholm

Stefan Axelsson

Kopia till

Uppsala teknolog- och naturvetarkår